

Kanegelo ye e bolela ka Mmantsae Moche Diale,
MoAfrika Borwa wa setsebi sa tša Mahlale.

Mmantsae ke setsebi sa tša Fisika seo se ithutilego
ka fao letšatši le tšweletšago mohlagase, le ka fao
batho ba o šomišago ka gona.

“Barutwana, ke nyaka go le botša ka setsebi se bohlokwa sa tša Mahlale sa MoAfrika Borwa,” morutiši Mpilo a realo.

“Motho yo o goletše motsaneng wo monnyane go la Limpopo, gomme a ba setsebi sa tša Fisika sa maemo a godimo.”

Morutiši a tlaleletša, “Fisika ke mohuta wa thutamahlale, yeo go yona go nago le tsebo ya mohlagase.”

Morutiši a tšwela pele, “Mogale wa rena wa tša mahlale wa lehono ke Mmantsae Moche Diale.”

“O belegetšwe nagalegaeng ya Ga-Masemola kua Limpopo. O tsene sekolong seo se bitšwago Sekobetlane Maphutha.”

“Go be go na le dipala tše dikgolo tša mohlagase tšeo di bego di feta motseng wa gabo. Efela motsana wa gabo o be o se na mohlagase.”

“Ge a sa le ngwana, o be a na le kgahlego ya mohlagase le go re o hwetšagala bjang. O be a tseba go re motho yo mongwe le yo mongwe o swanetše go ba le mohlagase wa go lekana dinyakwa tša bona.”

Morutiši o ile a homola lebakanyana gomme a botšiša, “Na le ka mpotša ye mengwe ya methopo ya maatla a mohlagase?”

“Malahla ke sedirišwa se bohlokwa. Re fiša malahla go dira mohlagase,” Nhlavu a realo.

“Ee, efela lefase la rena le felelwa ke malahla le methopo ye mengwe ya mohlagase yeo e sa mpshafatšwego,” morutiši a araba.

“Letšatši le moya ke methopo yeo e mpshafatšwago,” Sphe a tlaleletša gomme morutiši a dumela ka hlogo.

Morutiši a tšwela pele ka go anega, “Bonnyaneng bja gagwe, Mmantsae o be a tseba gore o nyaka go hwetša tsela yeo batho ka moka ba ka hwetšago mohlaga wa theko ya tlase, wa go hlweka go tšwa ga methopo ya go mpshafatšwa.”

“Sekolong o ithutetše Mmetse le Disaense tša Tlhago gape o be a rata Fisika. O be a tseba gore o nyaka go ithutela Fisika yunibesithing,” morutiši a realo.

"Batho ba be ba leka go mo nyamiša ka go mmotšiša ba re,
'Na o nagana gore o ilo dira eng ka Fisika? Na e tla go thuša
go hwetša mošomo?'

"O ile a ithutela lengwalo la Saense ka lefapheng la Thuto
gore a be morutiši wa Thutamahlale. O be a na le kgahlego
ya go ithuta ka methopo ya go mpshafatšwa ya
mohlagase," morutiši a realo.

Sphe a botšiša, “Morutiši, na bahlohleletši bao Mmantsae a bego a ba ekiša ka nako yeo e be e le bomang?”

“Ka nako yeo go be go na le basadi ba mmalwanyana bao ba bego ba šoma lefapheng la Fisika, kudu ba bathobaso,” morutiši a araba ka go realo.

“Mmantsae o šomile le banna ba boramahlale feela. Go be go se na basadi ba Mafrika Borwa bao a bego a ka ba ekiša ka nako yeo.”

“Ka morago ga mengwaga ye mentši a ithuta, Mmantsae o ile a ba Moprofesara wa Saense. Gabjale o ruta le go nyakišiša yunibesithing,” morutiši Mpilo a begela phapoši.

“Ke mohlohleletši wa baswa ba bathobaso ba basadi ka lefapheng la Saense, kudu ka go Fisika.”

“O dira nyakišišo ye bohlokwa,” morutiši a realo.

Morutiši a hlaloša, “Nyakišišo ya gagwe ke go hwetša ditsela tša go swara le go boloka mohlagase woo o tšwago letšatšing ka bontši.”

“Mohlagase wa go bolokwa go tšwa letšatšing o ka abelwa batho kua dinagamagaeng.”

“Mohlagase wa letšatši o a rekega ebile ke mothopo wa go mpshafatšwa.”

Morutiši a botšiša, “Na le ka mpotša gore re ra eng ge re re methopo ya mohlagase ya ‘go mpshafatšwa le ya go se mpshafatšwe?”

“Mohlagase wa go mpshafatšwa ke woo o sa felego, go swana le wa letšatši,” Ntando a realo.

“Mohlagase woo o sa mpshafatšwego ke woo o felago, go swana le wa malahla, a ka se mpshafatšwe,” Vusiwe a realo.

Thuto e fihla mafelelong.

Morutiši a fetša ka go re: “Mmantsae o eteletše pele sehlopha sa dinyakišišo seo se ithutelago ka mohlagase wa go hlweka wo o ka mpshafatšwago.

“Nepo ya nyakišišo ke go tšweletša ‘disele tša letšatši tše di ka tšeago mohlagase wo montši go tšwa letšatšing, gomme tša o fetišetša bathong’.”

Ge phapoši e le gare e phutha, morutiši Mpilo a re,

“Kganyogo ya Moprofesara Diale ke go bona basadi ba
bantši ba ithutela Fisika. Ke tshepa gore bontši bja
basetšana mo ba tla ithuta Saense le Mmetse!”

“Go bjalo le go bašemane!” morutiši a realo a myemyela.

—Dipotšišo

1. Na ke ka lebaka la eng Mmantsae a bile le kganyogo ya mohlagase e sa le yo moswa?
2. Na 'mohlagase wa letšatši' ke eng? Na re ka šomiša mohlagase wa letšatši go dira eng?
3. Na Moprofesara Diale o ka lefapheng lefe la Saense? Na o dira dinyakišišo ka eng?
4. Na ke mathata afe ao Mmantsae a kopanego le wona ge a be a leka go latela ditoro tša gagwe?
5. Hlaloša gore malahla a hwetšwa bjang.
6. Gobaneng o nagana gore go bohlokwa go diriša mohlagase wa go mpshafatšwa?
7. Nyakišiša ka ga basadi ba bahlano ba bathobaso bao ba dirago mošomo ka go mohlagase wa go mpshafatšwa?
8. Ke dinaga dife tše 10 tseo di tšwetšego pele kudu ka tšhomišong ya mohlagase wa go mpshafatšwa?

—Dipuku tšeo di lego mo tlhahlamano ye

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Kanegelo ye e hlamilwe le go ngwalwa ka siSwati, e le karolo ya protšeke ya Zenex Ulwazi Lwethu ya ngwaga wa 2020 ya dipuku tša go bala.